

ФИНИ ПЕСАК СНА

(Милан Белегишанин: *Соба на обали*, Академска књига, Нови Сад, 2019)

Књига *Соба на обали*, коју је написао Милан Белегишанин, познати редитељ и прозни писац, јесте збирка прича у којима се стварност и фантастика стапају на начин магијског реализма. Ово је збирка која доноси један посебан свет, а хуманошћу порука и лепотом стила оставља упечатљив естетски утисак.

Књигу чини дванаест прича о предметима („Сто“, „Орман“, „Лампа“, „Столица“, „Чивилук“, „Ћуп“, „Тепих“, „Сат“, „Кревет“, „Усна хармоника“, „Огледало“, „Звоно“), који су постепено и на волшебан начин пристизали на једну пешчану обалу Дунава и тако сачинили „собу на обали“. Сваки од тих предмета имао је свог власника, те су ово истовремено и приче о људима који су за те предмете били везани. Осим ових прича насловљених по стварима, књига има и оквире: на почетку, „Увод у читање“, у ком наратор у првом лицу, у својој причи из детињства, најављује повезаност ствари и људи и нестанак ствари након смрти људи; а на крају, приче „Поплава“ и „Ускрс“, које говоре о нестанку собе на обали. Епилошка прича „Ускрс“ заокружује временски круг будући да и у првој причи „Сто“ загонетна збивања почињу управо на Ускрс. Ово указује и на хришћанску симболику, као што њу имплицира и број предмета истоветан броју апостола.

Поменути временски оквири и прстенаста композиција чине ову књигу блиском роману. То чини и простор као интегративни чинилац: пешчана обала (која се из приче у причу допуњује новим предметом, те грађење собе одговара грађењу приче) јесте тај заједнички простор, нека врста позорнице. Улогу уланчавања има и лик старца без леве шаке који је у свакој причи задужен за очување предмета који су остали после нестанка њихових власника. Такође, у свим причама женски лик се зове Марија, иако је та Марија из приче у причу различит лик. А опет, и поред постојања свих ових повезивача, очувана је независност сваке приче.

Важна је и улога времена у овој књизи. Верски празници (Ускрс, Преображење, Божић) или календарски празник (Нова година) често су оно чудесно време кад предмет из куће свог власника, или из неке заједничке просторије, пристигне на обалу. На пример, у причи „Чивилук“ у кафани где су људи остављали на чивилук своје терете и бриге, необична забуна догодила се у ноћи уочи Преображења, да би на сам празник Преображење чивилук доспео на пешчану обалу речног острва и отпочео – ново постојање. Осим поменутих празника, у неким причама јавља се и циклично време: различита збивања догађају се у исто доба године. Тако у причи „Ћуп“: „Годину дана након женине смрти, у једно свитање касног лета, Белка се није пробудио.“ А управо свитање касног лета јесте и доба када се Белка као дечак први пут нашао у близини

речне обале и сачувао сећање које га је касније и покренуло на прављење свог првог ћупа.

Време у збирци поприма магијска својства, а лик који повезује различита времена управо је старац без леве шаке. Он пролази кроз протејске преображаје: у свакој причи има другачију улогу у животу јунака и другачије занимање. Но, он је увек, на дубљој равни, пратилац смрти, спона између људи и предмета, припадник различитих димензија постојања и неко ко спаја оделите временско планове, различите животне етапе једног лика. Тако се у причи „Орман“ осим просторне трансформације збива и временска трансформација: професор Рајко Мацут улази у орман као старац, а из ормана излази на обалу – као дечак. А у причи „Лампа“ отац и малени син који се није изборио са опаком болешћу срећу се на обали захваљујући старцу, посреднику.

Старац, дакле, спаја оделита времена једног човека, повезује блиске људе из породице, али он повезује и бројне различите људе. Ово последње експлицитно је дато у следећем пасусу: „Старац је истресао садржину ћупа и Маријин прах се помешао с финим белим песком на обали. Чинило се да то више и није пешчана обала, него простор с прахом и пепелом једног спаљеног времена, а да је старац у ствари шаман, жрец и мађионичар који покушава да повеже и доведе у ред успомене многих људи“ (прича „Ћуп“, стр. 62). Осим што личи на магијско биће, он је често и носилац једне више правде, моралности и мудрости, онај ко врши неку врсту изравњања. Отуд и fine поуке и изрази у причама, као што су: „острвце утехе и заборава“ (у причи „Лампа“), „патња и стрпљење“ (у причи „Столица“); а у причи „Усна хармоника“ старац се увек појављује кад треба дечака, а потом тог истог младића и човека, одвратити од освете и зла. Бол и патња појединца добијају неку врсту разрешења и смисла у тој другој, сновној димензији.

Ониричка, сновна логика уткана је у ове приче; ту су необичне повезаности, растакање сазнајних граница, волшебне смене различитих простора и времена... А сви ти елементи фантастике спојени су са стварним животом људи, са њиховим свакодневним занимањима, дружењима, љубавима, као и са стварним, конкретним простором живљења. Не истиче се разлика између фантастике и реалности, између могућег и вероватног. Често у средишњем наративном току приче постоји тајновитост свезнајућег приповедача и необјашњавање догађаја: „Не зна се како су људи нестали из насеља“ (прича „Сат“); „Никад се неће сазнати како је избио пожар“ (прича „Тепих“); а понекад је тајновитост у споју са поступком *in medias res*, као у причи „Сто“: „Никад се неће сазнати како је, у ноћи између Великог петка и Велике суботе, трпезаријски сто госпође Марије доспео на обалу Дунава.“ Све то уноси посебну драж у читање. Градација као стилски поступак постоји на нивоу књиге јер збивања теку узлазном линијом, но градација се јавља и на нивоу појединачних прича кроз постепен уплив различитих елемената у градњи сужејне напетости, све до коначног смирења, у свакој причи, на простору обале и финог песка.

Та сетна смиреност, фина меланхолија која прочишћује душу, боји ове приче проткане нежношћу и племенитим људским осећањима. Многе приче краси лепа мушко-женска љубав и приврженост, као и родитељска и породична љубав. Њих откривају како описи тако и дијалози, осећајни и уметнички снажни. Нарочито је дирљива прича

„Тепих“ о везаности мале деце, брата и сестре, и о њиховој смрти. Уопште, аутор у свим причама „смрти враћа онај изгубљени вео приватности и хуманости“, како запажа у рецензији књижевна критичарка Андреа Беата Бицок.

Љубав, која је бојила многе приче, има кључну улогу и у завршници књиге *Соба на обали*. У причи „Поплава“ младић и девојка својом љубављу на обали спасавају читав град од поплаве, да би у причи „Ускрс“ са оглашавањем ускршњих звона млади пар оставио собу на обали и чамцем отпловио ка средини реке. Ишчезавају и ствари и узносе се у небо, а старац нестаје „у дубину огледала“. Остају на песку „само бели, мирисни трагови љубавника“. И остаје, у унутарњем виду читаоца, фини бели песак и атмосфера сна, а у души – сета, доброта и лепота које је Милан Белегишанин својим приповедачким даром и умећем оваплотио.